

TOPLUM RUH SAĞLIĞI ALANINDA PSİKİYATRİ HEMŞİRESİNİN ROLÜ

Çiğdem BOLAT (*)

ÖZET

Toplum ruh sağlığında ruh hastalarının, kendi toplumunda ve alışık olduğu kendi çevrelerinde tedavi edilmeleri önem taşır. Son otuz yıl içinde ortaya çıkmış olan psikiyatrinin bu alanında, hemşirelik bölümünün daha çok geliştirilmesine ve ruh sağlığı bakımının her aşamasında daha anlamlı katılımlarda bulunmasına gereksinme vardır.

Toplum ruh sağlığı, halk sağlığı ilke ve yöntemlerinin ruh hastalıkları alanına uygulanma zorunluluğundan doğmuş ve son otuz yıldan beri bu alanda gelişme göstermiştir. Ruh hastalarının kendi toplumunda ve alışık olduğu kendi çevrelerinde tedavi edilmelerinin önem taşıdığı bu yeni akımda, ruh hastasının ve rehabilitasyon gereksinmesi olan bireyin ele alınması çok değişik şekilleriyle denemektedir. Bu tür denemelerin sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılıklar göstermekle birlikte, bütünü üzerine bakıldığında cesaret verici görünmektedir (3).

Gelişmekte olan ülkelerde sağlığı planlama işini üstlenen kişiler, temiz su sağlanması, sanitasyon, ana-çocuk sağlığı hizmetleri ve bağışıklama gibi önde gelen geniş bir gereksinmeler dizisiyle karşı karşıyadırlar. Bunun yanında ruh sağlığı hizmetleri temel sağlık hizmetlerinden ayrı tutulmamalı, toplumun genel sağlık sorunları içinde bir bütün olarak ele alınmalıdır. Ruh sağlığı bakımının temel sağlık bakımına ilişkin hizmetlerin bir parçası durumuna gelmesi için de, ruhsal bozukluklarda önem sırasının kurulması ve bu bozukluklarla başa çıkacak en iyi yolların bulunması gerekmektedir. Uluslararası organizasyonlar ve psikiyatri alanında üst düzeyde bu-

(*) E.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Psikiyatri Hemşireliği Araştırma Görevlisi.

lunan bilim adamları, fonksiyonel psikozun, epilepsinin ve doğuştan olan zekâ geriliğinin, daha kolay tanınabilen ve kontrol altına alınabilen bozukluklar arasında ön sırayı alması gerektiğini belirtmişlerdir. Ruh sağlığı hizmetlerinin yoksul kesimlere doğru genişletilmesi konusunda çeşitli modeller önerilmiştir. Bu önerilerin ışığında ancak daha geniş çapta uygulanmasında önce, hizmet dağıtım sistemlerinin karşılıklı uygulanabilirliğini değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü günümüzde toplum ruh sağlığı alanındaki pek çok çalışmacı, ruh hastalarının evde bakılmalan konusunu savunmakla birlikte, hizmet dağıtımındaki bu modelin uygulanmasına ve değerlendirilmesine ilişkin yeterli girişimlerin sayısının az olduğu görülmektedir. Böyle bir değerlendirme, sistemin kendisinden önceki sisteme oranla ekonomik yönden avantajı, personel açığı ve I. al-türde böyle bir sistemin işlediği yönünde ele alındığında daha güvenilir olacaktır (3,5).

Dünyanın hiçbir ülkesinde ruh hastasına yetecek sayıda hekim bulunmamaktadır (5). Sağlık bilimlerinde en önde gelen ülkelerde bile, hiçbir zaman ruh hastalarını tedavi edecek yeterli hekim sayısına erişilmeyeceği hesaplanmaktadır (6). Gelişmekte olan ülkelerde ise, sayıdaki bu yetersizlik daha çarpıcı olarak ortaya çıkmakta ve bir milyon nüfusa eğitilmiş bir psikiyatrist düşmektedir. Bu nedenle daha fazla sayıdaki nüfusa hizmet götürebilmek amacıyla paramedikal ve medikal olmayan ruh sağlığı çalışmacıları eğitilmekte ve çeşitli psikiyatri hizmet dağıtım şekillerini kullanma konusunda girişimlerde bulunulmaktadır (1, 3).

Bu durumda da, eğitilmiş psikiyatri personelinin katkısıyla, ruh hastalarının evde tedavi edilmeleri konusu, hizmet dağılımının çeşitli şekillerinden birisi durumuna gelmektedir. Hemşirelik bölümünün daha çok geliştirilmesine ve ruh sağlığı bakımından her aşamasında daha anlamlı katılımlarda bulunmasına duyulan gereksinme böylece açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu katılımlar koruma, tarama, erken müdahale çalışmalarını, uzun ve kısa süreli hastane içindeki ve dışındaki bakımı, izleme ve rehabilitasyon çalışmalarını içermektedir. Güncel yaşamda ruh sağlığı uygulamalarının genişletilmesi ve bu uygulamalarda toplumun eğitilmesi, hemşireliğin daha etkin katılımında bulunmasını gerektiren bir alandır (4).

Son otuz yıl içinde psikiyatri hemşireliği ruh hastalarının bakımında iki tür değişimle karşılaşmıştır. Birincisi, yalnızca hastayı rahatlatmaktan, tedavi ve ilaç uygulamasındaki hemşirelik rolünden, terapötik hemşireliğe geçiştir. Bu geçiş, belki de en güç değişim olmuştur. İkincisi, toplum ruh sağlığı programlarının gelişmesiyle il-

gilidir. Bu değişimin özü, yine terapötik hemşirelikte yatmakta birlikte, hemşirelerin işlev görecekları alan olarak, hastaneden topluma doğru, hastane içindeki izole hemşirelikten, disiplinlerarası ekip çatısı içindeki hemşireliğe doğru kayacaktır. Bu değişimlerin bir sonucu olarak psikiyatri hemşireliğinde daha çok beceri geliştirilmesine ve bilgi artımına gereksinme olacaktır (2). Bu durumda da görülüyor ki psikiyatri hemşireliğinin daha çok geliştirilmesine ve ruh sağlığı bakımının her aşamasında daha anlamlı katılımlarda bulunmasına gereksinme vardır. Topluma yönetim, psikiyatri hemşiresinin temel lisans programında kazandıklarının ötesinde, toplumdaki olanakları ve bunları nasıl kullanacağı konusunda bilgi kazanma doğrultusunda çalışmasını ge•ektirecektir.

SUMMARY

In community mental health, the emphasis is on the treatment of the mentally ill within their communities and within their own surroundings. In this field of psychiatry that has emerged within the past time decades, there is a need for nursing to be improved and to participate more efficiently in every step of mental health care.

KAYNAKÇA

- 1— Freeman. R.B. Community Health Nursing, W.B. Saunders Company. Philadelphia, 1970. ss 234-249.
- 2 — Norris. C. The Trend Toward Community Mental Health Centers. Perspectives In Psychiatric Care, Vol. 21. No 4, 1983. ss. 124-127.
- 3— Pai, S. ve Kapur. R.L. Evaluation of Home Care Treatment For Schizophrenic Patients. Acta Psychiatrica Scandinavica. 67 80-88, 1983.
- 4 Report On A Working Group Role Of Nursing In Psychiatric And Mental Health Care, Regional Office For Europe, W.H.O., Copenhagen. 1976. ss 8.
- 5 Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneđi Yayını, Yayın Sorumlusu Prof. Dr. M. Orhan Öztürk. No 7, Ankara, 1981, ss 405-108.
- 6— Savaş', Y. Toplumsal Kişilik Yapısının Önemi, Araştırılması ve Bazı Bulgular. V. Milli Nöro-Psikiyatri Kongresi Tutanak ve Serbest Bildiriler. Ege Üniversitesi Matbaası. İzmir, 1969, ss 17-26.